ಪಿ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ*

ಕೋಳಾಲನಾಡು - ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪರಿಶೀಲನೆ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 'ಕೋಲಾರ'ಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಕದಂಬರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಗಂಗರು, ತಮ್ಮನ್ನು 'ಕುವಲಾಲ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ'ರೆಂದೇ ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುವಲಾಲ, ಕುವಳಾಲ, ಕೊವಳಾಲ, ಕೋಳಾಲ, ಕೋಲಹಾರ ಮುಂತಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಐದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕಾಗಲೇ ಇದು ಕುವಲಾಲ ವಿಷಯ,[1] ಕುವಲಾಲ ರಾಷ್ಟ್ರ[2] ಎಂಬ ಅಭಿದಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಆಡಳಿತ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕುವಳಾಲನಾಡು, ಕುವಳಾಲ ಮೂನೂರು, ಕೋಳಾಲನಾಡು, ಕುವಳಾಲ ನಾಟ್ಟು, ಕೋಳಾಲನಾಡು, ಕೋಳಾಲಸೀಮೆ, ಕೋಳಾಲ ದೇಶ, ಕೋಳಾಲ ರಾಜಧಾನಿ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಐದನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವ ಹಿರಿಮೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ 'ಕೋಳಾಲ' ಅಂದರೆ ಇಂದಿನ 'ಕೋಲಾರ'ಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ, ಶಾಸನೋಕ್ತ ವಿವರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕುವಳಾಲನಾಡು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಗಂಗವಾಡಿಯ ಭಾಗವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ 'ಗಂಗಸಾಯಿರ'ದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಸೂಚನೆ ಒಂದೆರಡು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ 'ಗಂಗ ಅಱುಸಾಸಿರ' ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಈ ನಾಡು ಸೇರಿದ್ದಿತೇ ? ಇಲ್ಲವೆ ? ಎಂಬುದು ಶಾಸನೋಕ್ತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಚೋಳರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ, ಕೋಳಾಲನಾಡು ನೊಳಂಬರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ 'ಗಂಗಸಾಯಿರ' ಹಾಗೂ 'ಗಂಗಅಱುಸಾಸಿರ' ಪ್ರದೇಶಗಳು ನೊಳಂಬವಾಡಿಯ ಉಪವಿಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಚೋಳರು ತಮ್ಮ ಮೊದ ಮೊದಲ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ನುಳಂಬಪ್ಪಾಡಿಯಾನ ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳ ಮಂಡಲತ್ತು ಕುವಳಾಲ ನಾಟ್ಟು'[3] 'ನುಳಂಬಪ್ಪಾಡಿಯಾನ ನಿಗರಿಲಿ ಚೋಳ ಮಂಡಲತ್ತು ಕುವಳಾಲನಾಟ್ಟು'[4] 'ನಿಗರಿಲಿ ಚೋಳ ಮಂಡಲತ್ತು ಗಂಗಸಾಯಿರತ್ತು ಕುವಳಾಲನಾಟ್ಟು'[5]

---

* ಜಿ.ಬಿ.ಜಿ. ೫೧೦, ೧೨ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಜವಾಹರ್‌ನಗರ್ ೩ನೇ ಸೆಕ್ಟರ್, ಮಾರತ್ತಹಳ್ಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೩೭

1 *Inscriptions of Western Gangas*, (Ed) K.V. Ramesh, New Delhi, 1984, No. 156

2 ಅದೇ., No. 157

3 ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಿಕ X, ಕೋಲಾರ ೧೦೬ಎ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೭೯

4 ಅದೇ., ೨೬೬, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೭೯

5 ಅದೇ., ೧೯ಎ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೩೩

ಎಂದು ವಿಧ ವಿಧವಾಗಿ ಕರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಿಕ್ರಮಚೋಳಮಂಡಲ ಎಂಬುದು 'ದಡಿಗಾವಟಿ'ಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಚೋಳರು ನೀಡಿದ್ದ ಹೆಸರು. 'ಗಂಗಸಾಯಿರ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಮಕಾಲೀನ ಗಂಗರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಚೋಳರ ಆರಂಭದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಗಂಗಸಾಯಿರ ಎಂಬುದು ಗಂಗರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪ್ರದೇಶ. ನೊಳಂಬಳಿಗೆ ಸಾವಿರ, ಕದಂಬಳಿಗೆ ಸಾಯಿರ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಹೇಗೆ ಆಯಾ ವಂಶೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವೋ ಹಾಗೆಯೇ 'ಗಂಗ ಸಾಯಿರ' ಎಂಬುದು, ಗಂಗರ ಪ್ರಾರಂಭದ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸೂಚನೆ ಇದಾಗಿದೆ.

ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ, ಮೂಲತಃ ಬಯಲುಸೀಮೆಯ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಕೋಳಾಲ(ನಾಡು) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಚದರಿದಂತೆ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶತಶೃಂಗ, ವಕ್ಕಲೇರಿ ಬೆಟ್ಟಗಳೇ ಮುಂತಾದವು ಮುಖ್ಯ ವಾದುವಾಗಿವೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಪಾಲಾರ್ ನದಿಯು ಈ ನಾಡಿನ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದ ಗಡಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ, ವಕ್ಕಲೇರಿ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲುಗಳ ವರೆಗೂ ಈ ನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಅನಂತರದ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ತುಸು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿರುವುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮುಸ್ಟೂರು. ಮುರುಗಮಲೆ, ಗರುಡನಹಳ್ಳಿ, ಹರಾಬಿಕೊತ್ತನೂರು, ವರಳಕುಂಟೆ ಮುಂತಾದವು ಈ ನಾಡಿನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿ ಕುವಳಾಲ ಪುರವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಿತು.

ಕುವಲಾಲ, ಕುವಳಾಲ ಮತ್ತು ಕೊವಳಾಲ ಎಂಬುವು ಶಾಸನೋಕ್ತ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪಗಳು. ಇದು ಕುವಲ್ ಅಥವಾ ಕೊವಳ್+ಆಲ ಎಂಬ ಎರಡು ಪದ ಗಳಿಂದ ರೂಪ ತಾಳಿದ್ದಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕುವಳ್ (DED, 1894)=ಕನ್ನೈದಿಲೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವಿದೆ. ಕೊವಳ್, ಕೋಹಳ್ ಎಂಬ ಸಾಧಿತ ಪದಗಳಿಗೂ ಅದೇ ಅರ್ಥವಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆಲ ಎಂಬುದು ಜಲಸೂಚಿ ಪದವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನೈದಿಲೆ ಕೊಳದ ಸಾನಿಧ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಕುವಲಾಲ-ಕುವಳಾಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಗಳಿವೆ. 'ಕುವಲ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಎಲಚಿಗಿಡ, ಬೋರೆಗಿಡ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳು ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ[6] "ನಿಗರಿಲಿ ಚೋಳಮಂಡಲದ ದಕ್ಷಿಣ ದ್ವಾರಾವತಿ ವಟವೃಕ್ಷಾಶ್ರಯ ಸೇವಿತಮಪ್ಪ ಕೋಳಾಲ ನಾಡು" ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ 'ವಟವೃಕ್ಷಾಶ್ರಯ' ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಟವೃಕ್ಷವೆಂದರೆ ಆಲದ ಮರವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಲದ ಮರಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳನಾದ ರಾಜರಾಜಚೋಳನ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೆ ದಡಿಗಾವಟಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾಗವು ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳಮಂಡಲ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳದೇವನ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಅದೇ ಭಾಗ ನಿಗರಿಲಿಚೋಳಮಂಡಲವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೪ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ 'ವಿಜಯ ರಾಜೇಂದ್ರ ಮಂಡಲ'ವೆಂದು ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪುನರ್‌ನಾಮಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿಗರಿಲಿ ಚೋಳಮಂಡಲವೆಂಬುದು ಮುಂದೆ ಹೊಯ್ಸಳ, ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಾಮವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಳಾಲವು ಗಂಗವಳನಾಡಿನ ಭಾಗವೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೮೭ರ ಶಾಸನವೊಂದು[7] ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋಳಾಲ ನಾಡು ನಾಗಣನಗಡಿಚಾವಡಿಯ ಭಾಗವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇದು ಬೇಲೂರು ಚಾವಡಿಗೆ

6 ಅದೇ., ೧೦೫, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೬೦
7 ಅದೇ., ೧೪೦

ಸೇರಿದ ಸೀಮೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಾಲ ಚಾವಡಿಯು ಕೋಳಾಲ ಸೀಮೆಯೆಂದು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಂಡಿತು. ಮರಾಠರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋಳಾಲ 'ರಾಜಧಾನಿ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ರಾಜಧಾನಿ'ಯಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು 'ಕೋಲಾರ'ದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗಿದೆ.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಕೋಳಾಲ ಪ್ರದೇಶವು ಮೊದಲು ಬಾಣರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಂಗರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ತಾಣವೂ ಹಾಗೂ ಅವರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರದೇಶವೂ ಆಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಳಿವು ಉಳಿವುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದಿತು. ಗಂಗ ಅರಸರಾದ ಸಿಂಹವರ್ಮ, ಇಮ್ಮಡಿ ಮಾಧವ, ಮುಮ್ಮಡಿ ಮಾಧವ, ತಡಂಗಾಲಮಾಧವ, ದುರ್ವಿನೀತ, ಭೂವಿಕ್ರಮ, ಶಿವಮಾರ, ಶ್ರೀಪುರುಷ ಮತ್ತು ದುಗ್ಗಮಾರ ಎಱೆಯಪ್ಪ, ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಕೊಂಗುಣಿವರ್ಮ ಪೆರ್ಮಾನಡಿ (ರಾಚಮಲ್ಲ ೨) ಇವರುಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ ಈ ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆದಿದೆ. ವಿಶೇಷತಃ ಶ್ರೀ ಪುರುಷನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಓರ್ವ ಮಗನಾದ ದುಗ್ಗಮಾರ ಎಱೆಯಪ್ಪನ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಈ ನಾಡಿನ ಮೇಲಿತ್ತು, ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ಮಹಾದೇವಿಯಾದ ಕಾಂಚಿಯಬ್ಬೆ ಎಂಬುವವಳು ಕೋಳಾಲ ನಾಡಿನ ಆಗಳಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೦೦ದ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡು ಚೋಳರ ವಶವಾಯಿತು. ರಾಜರಾಜಚೋಳ, ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳ, ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿ ಅವರ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೧೬ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸೂಚನೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆಯಾದರೂ ಚೋಳರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದ ಮೂಲತಃ ಗಂಗವಂಶೀಯರೇ ಆದ ಕುವಳಾಲ ಪುರವರೇಶ್ವರನ್, ಗಂಗಕುಲೋದ್ಭವನ್, ಕಾವೇರಿವಲ್ಲಭನ್, ನಂದಿಗಿರಿನಾಥನ್ ಎಂಬ ಗಂಗರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ವೀರಗಂಗನ ಸಂತತಿಯವರಾದ ಉತ್ತಮಚೋಳಗಂಗ ಮತ್ತು ಅವನ ವಂಶೀಯನೇ ಆದ ವೆಟ್ಟುಮಾರ ಬಾಣನೆಂಬುವವನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೮೦ ರಿಂದ ಇವರ ಶಾಸನಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೨೧ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ವಂಶದ ವಿಕ್ರಮಗಂಗ ಮತ್ತು ಆತನ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ಶನನಾಡಾಳ್ವಾನ್ ಗೋಪಾತ್ತನ್ ಎಂಬ ಪಟ್ಟೈಶಿರಾಯ ಮತ್ತು ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ವೀಮನನ್ ಎಂಬ ಗಂಗಾದಿರಾಯನ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೦೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆಗ ಕುವಳಾಲನಾಡು ಕುಂದಾಣಿ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಅಂಶ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೨೦ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊವಳಾಲ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಡಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕುವಳಾಲನಾಡಿನ ನಾಡಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣಸೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅವನ ವಂಶೀಯರು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೩೦ರ ಶಾಸನವು[8] ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಪ್ರಧಾನಿ ಸಿಂಗೆಯ ದಂಡನಾಯಕನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮಹಾಪಸಾಯಿತ ಪೆಮ್ಮಸೆಟ್ಟಿಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ. ಈತನು ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿಯ ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಕುವಳಾಲನಾಡಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ನಾಡಿನ ಇರುಗಸಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಪೆಮ್ಮಸೆಟ್ಟಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಇವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಸೊಣ್ಣಯ ನಾಯಕ ಅಥವಾ ಸೊಂಣಗೌಂಡರ, ಮುತ್ತಣ್ಣಜೀಯರೆಂಬ ಪ್ರಮುಖ ನಾಡಪ್ರಭುಗಳೇ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕೋಳಾಲನಾಡ ನಾಡಪ್ರಭುಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರನ ಒಬ್ಬ ಸೇನಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ನಾಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನ ಮಗ ದೀಪಣ ಅಥವಾ ದೇವಣ್ಣ ಒಡೆಯನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ.[9]

---

8 ಅದೇ., ೬೦

9 ಈತನೇ ಸುಗಟೂರು ಅರಸರ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ

ಪಿಂಡಿಕಾಜಿ ರಾಯರ ಗಂಡ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಈತನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಈತನ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ ಐಶ್ವರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೋಳಾಲದ ನಾಡಪ್ರಭುಗಳಾದ ಸೊಂಣಜೀಯ, ಮುಕ್ಕಣಜೀಯ, ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಮನೆಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಸಾದಲಿಯ ಲಕ್ಕಪ್ಪರಸರೇ ಮುಂತಾದವರು, ಕೋಲಾರದ ಕೋಲಾರಮ್ಮ, ಮಡಿವಾಳದ ಮೂಲೇಶ್ವರ ದೇವರುಗಳಿಗೂ, ಕೊತ್ತನೂರು, ಗರುಡನಪಾಳ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೪೨೦ರ ನಂತರದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಳಾಲನಾಡಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೯೯ರ ಶಾಸನವು ಹುಲಿಹಲಿ ರಾಮಯ ಅರಸನನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ತಿಮ್ಮಯ್ಯದೇವ ಮಹಾ ಅರಸುಗಳ ಕುಮಾರ ನರಸಯ್ಯದೇವ ಮಹಾರಾಯ, ರಾಮರಾಜಯ್ಯನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ತರಾದ ದಿಲಾವರುಖಾನ, ಮುಂತಾದವರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೫ರ ಕೇದಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನವು[10] ಸುಗುಟೂರು ತಮ್ಮಪ್ಪಗೌಡನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕೋಟೂರು ಬಸವಾಪುರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸುಗುಟೂರು ಮುಮ್ಮಡಿ ತಮ್ಮೇಗೌಡನ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೯೯ರ ಗುಮ್ಮರೆಡ್ಡಿಪುರ ಶಾಸನ,[11] ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೧ರ ಹರಡಿ ಚಾವಡಿ ಶಾಸನಗಳು[12] ಸುಗುಟೂರು ಅರಸರ ಕಾಲದವಾಗಿವೆ. ಮೇಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಸುಗುಟೂರು ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ದೃಢವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅನಾಯಕತ್ವ ಉಂಟಾಗಿದ್ದಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೦–೭೦ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಗುಟೂರು ಅರಸರು ಕೋಳಾಲನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗರಾಯನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೨[13] ಹಾಗೂ ೧೬೪೫ರ[14] ಶಾಸನಗಳು ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆಯಾದರೂ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕೋಳಾಲನಾಡು ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನನ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತವಾಗಿ (ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನ್ ಮತ್ತು) ಮರಾಠರ ಷಹಜಿಯ ಜಹಗೀರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಶಾಸನಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೫೪ರ ಮುದವಾಡಿಯ ಶಾಸನವು[15] ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ರಾಜಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಶಂಭೋಜಿರಾಜಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೦ರ ಉತ್ತನೂರು ಶಾಸನವು[16] ಈತನನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೨ರ ತಿಪ್ಪೇನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನ[17] ಏಕೋಜಿರಾಜನ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೩ರ ಹೋಳೂರು ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನವೂ[18] ಶಂಭಾಜಿ ರಾಜನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೬ರ ಹುತ್ತೂರು ಶಾಸನ[19] ಶಂಭಾಜಿರಾಜನ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರಾದ ಜಯತಾಬಾಯಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೫ರ ಶಾಸನವೊಂದು[20] ಶಂಭೋಜಿರಾಜರಪುತ್ರ ಮಲುಕೋಜಿರಾಜ

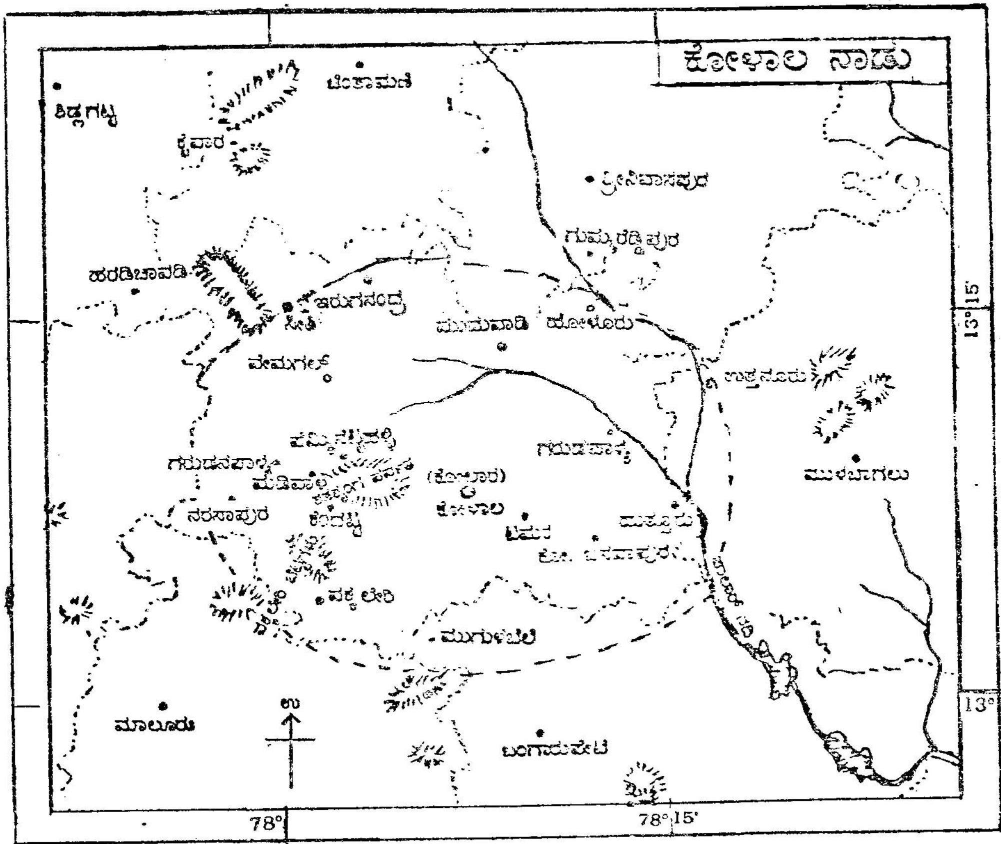
10 ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಿಕ, XVII, ಕೋಲಾರ ೩೦೪
11 ಅದೇ, X, ಕೋಲಾರ ೨೦೪
12 ಅದೇ, ೨೫೦
13 ಅದೇ, ೧೬೩
14 ಅದೇ, ಮುಳಬಾಗಲು ೬೦
15 ಅದೇ, ಕೋಲಾರ ೧೯೩
16 ಅದೇ, ಮುಳಬಾಗಲು ೧೧೭
17 ಅದೇ, ಶಿಡ್ಲಘಟ್ಟ ೪೭
18 ಅದೇ, ಕೋಲಾರ ೨೧೯
19 ಅದೇ, ೨೨೭
20 ಅದೇ, ಚಿಂತಾಮಣಿ ೫೪

ರಾದ ರಾಜಶ್ರೀ ಶಿವಾಜಿರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೨ರ ನಂತರದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ[21] ಮೊಗಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿ ವಕ್ಕಲೇರಿ ಮತ್ತು ಪೆಮ್ಮಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಅವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಮೊಗಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರ ಕೈವಾಡವೂ ಇರುವುದು ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಅಂದರೆ ಹೈದರಾಲಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭೪೩ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೬ರ ಶಾಸನಗಳು[22] ಲಭ್ಯವಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿರಾಜನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಆನಂತರ ಅಂದರೆ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ನಂತರ ಕೋಳಾಲನಾಡು ಪ್ರದೇಶವು ಮೈಸೂರು ರಾಜವಂಶೀಯರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಕಂಡರೂ, ಕೋಳಾಲನಾಡಿನ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾದ 'ಕೋಳಾಲ' ಅಂದರೆ ಇಂದಿನ 'ಕೋಲಾರ'ವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಈ ನಾಡಿನ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾದ ಕೋಲಾಳ ಅಂದರೆ ಕೋಲಾರದ ಮುಖ್ಯ ದೇವತೆಯಾದ ಕೋಲಾರಮ್ಮನು, ಈ ಊರಿನ, ಈ ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿರುವುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಮನಗಾಣ

21 ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಿಕ, ಕೋಲಾರ ೭೪
22 ಅದೇ, ಬೌರಿಂಗ್‌ಪೇಟೆ ೬೪, ಕೋಲಾರ ೩

ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಕೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಂತರವಷ್ಟೇ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಗಂಗರ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಈ ದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ರಚನೆಯದಾಗಿದ್ದ ದೇವಾಲಯವು ಚೋಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಮಯವಾಗಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾದ ವಿವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ[23] ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಪ್ತಮಾತೃಕಾ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದ್ದು ಮೃಣ್ಮಯ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಾಮುಂಡಿಯೇ ಕೋಲಾರಮ್ಮನೆಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ದೇವಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಡಾರಿಯಾರ್[24] ಎಂದೂ, ಪಟ್ಟಾಲಿಕೀ (ಭಟ್ಟರಿಕಾ)[25] ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೮೦ರ ಶಾಸನವು[26] ಈ ದೇವಿಯನ್ನು 'ಕುವಳಾಲ ನಾಚೀಯಾರ್' ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೮ರ ಶಾಸನವು[27] "... ಮುಚುಕುಂದಾ ಶ್ರೀಮತ್ ಕಾಲನೇಮಿ ದಹನ ಕೋಳಾಲಕೆ ಪ್ರತಿನಾಮವಾದ ಕೋಳಾಲ ಭಾರ್ಗವ ಪರುಶುರಾಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಕೋಳಾಲದೇವಿ ಚತುರ್ಯುಗ ಪೂಜಿತ ಪುಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ದೇವಸ್ಥಾನ" ಎಂದು ಕೀರ್ತಿಸಿದೆ. ಈ ದೇವಿಯ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಚೋಳ, ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ವಿವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯ, ಆಚರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿವರವೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರಮ್ಮ ದೇವಿಯ ಪಾತ್ರ ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕೋಳಾಲನಾಡು ಒಂದು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ತೊಟ್ಟಿಲು ಆಗಿದ್ದಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೧೯ರ ಶಾಸನವೊಂದು[28] ಆತನನ್ನು 'ನಿಗರಿಲಿ ಚೋಳ ಮಂಡಲದ ಕೋಳಾಲನಾಡಿನ ನಾಡನಾಯಕನಾಗಿರುವ ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿಯಾರ್' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು 'ಪಟ್ಟವ್ಯವಹಾರಿ' ಉಭಯ ನಾನಾ ದೇಶಿಯರಿಗೂ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ, ಕೊಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಪತಿ, ಉಪ್ಪನೆಲ್ಲಿಯ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ ಎಂದು ಕೂಡ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ವಣಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ಸೋದರನಾದ ಪೆಮ್ಮಸೆಟ್ಟಿಯು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಪ್ರಧಾನಿ ಸಿಂಗಯದಂಡನಾಯಕನ ಮಗನಾಗಿದ್ದು ಮಹಾಪಸಾಯಿತ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ. ಈತನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇರುಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕೊತ್ತನೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿ, ಇರುಗಸಮುದ್ರ ಎಂಬ ಕೆರೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.[29] ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೧೭ರ ಶಾಸನವೊಂದು[30] ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಮಗನಾದ ಬಯಿರಿಸೆಟ್ಟಿಯು ಮುಡಿವಾಳದ ಮೂಲೇಶ್ವರ ದೇವರ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ವಿವರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಕುವಳಾಲನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇರುಗಿಸೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಆತನ ವಂಶೀಯರು ಹೊಯ್ಸಳ ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದ ವಿವರ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

---

23 ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಿಕ, ಕೋಲಾರ ೧೯ಎ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೩೩
24 ಅದೇ, ೧೧೧, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೨೭
25 ಅದೇ, ೨೬೨, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೯
26 ಅದೇ, ೧೧೦
27 ಅದೇ, ೧೧೪
28 ಅದೇ, ೮೨
29 ಅದೇ, ೭೦, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೩೦
30 ಅದೇ, ೮೩

ಒಂದು ನಾಡಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟ ಅಗ್ರಹಾರ, ದೇವದಾನ, ಮಡಪುರ ದಾನಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ರಾಜನ ಹೆಸರು/ಬಿರುದುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರತಿನಾಮವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯ, ಹಾಗೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನಾಡಪ್ರಭು, ಗೌಡ ಮುಂತಾದವರ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ರಾಜನ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಬಿರುದಾವಳಿಗಳು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಗಂಗರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದಿತಾದರೂ ತಮಿಳು ಅರಸರಷ್ಟು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಇತರರು ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದು ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದ್ದಿತೆನ್ನಲು ಕೋಳಾಲ ನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಗಂಗರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು 'ಕೋಳಾಲನಾಡು' ಪಡೆದು ಇದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಪರಿಶೀಲನೆ ಸುವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದೆ.